

Cezayir-Fas İlişkilerinde Gerginlik

Soru: Son zamanlarda Cezayir ile Fas arasındaki ilişkilerde gerilim arttı. Cezayir, Fas'ı ormanları yakmakla ve ayrılıkçı hareketleri desteklemekle suçladı. Bu yüzden diplomatik ilişkileri kesti, Cezayir-Fas sınırını kapattı. Fas üzerinden İspanya'ya giden doğalgaz sözleşmesinin yenilenmeyeceğini duyurdu ve Fas'ı üç Cezayirliyi öldürmekle suçladı. "İngiltere" güdümlü olmalarına rağmen iki ülke arasında artan bu gerilimin sebepleri nelerdir? Tırmanan bu gerilimden ne bekleniyor? Savaş çıkabilir mi yoksa gerilim azalır mı? Teşekkür ederim.

Cevap: Cezayir ile Fas arasındaki ilişkilere bir göz attığımızda, bu soruların cevabı açığa çıkacaktır:

1- Allah, Hicretin ilk yüzyılında Fas'ı İslam ile onurlandırdı. Faslılar gönüllü olarak İslam'a girdiler. İslam'ın bayrağını taşıdılar, uğruna cihat ettiler. Ülkeleri Hilafet Devletinin bir eyaleti haline geldi. Sömürgeciler, Hilafet Devletinin zayıfladığını görünce Mağrib bölgesini işgal ettiler. Fransızlar, 1830'da Cezayir'i işgal edip Fransa'nın bir parçası olduğunu ilan etti. Ardından Cezayir halkı ayaklandı ve sömürgeci işgalcilere karşı direniş gösterdi. Sömürgeciler, her türlü baskı ve zorbalığı yaptılar. Fransızlaştırmak ve İslami kimliklerinden soyutlamak için milyonlarca Cezayirliyi katlettiler. Ama hiçbir fayda elde edemediler. 1962'de zelim bir şekilde Cezayir'den ayrılmak zorunda kaldılar. Mücahitler, Fas halkından destek gördüler... Fas'a gelince, Fransızlar, 1912'den 1956'ya kadar Fas Fransız Protektorası Antlaşması ile Fas'ta hüküm sürdü. Sömürgeci bağlantılı Batı tarzı bir monarşi kurdular.

2- Sömürgeci Fransa, Cezayir'den ayrıldıktan sonra Cumhurbaşkanı Ahmed Bin Bella, Amerika ile ilişki kurdu. Amerika, Cezayir'de nüfuzunu yaymak için devrimcilere destek veren Cemal Abdül Nasır aracılığıyla Bin Bella'yı destekledi. Böylece, bir sömürgecinin yerini başka bir sömürgeci aldı. 1963'te Cezayir ile Fas arasında çatışmalar yaşandı. Bu çatışmalar "Kum Savaşı" olarak tarihe geçti. Çatışmalar görünüşte bir sınır anlaşmazlığı gibi görünsede aslında bir sömürgecilik çatışmasıydı. Bin Bella liderliğindeki Cezayir rejimi Amerikan uydusu iken Fas, II. Hasan'ın 1961'de tahta çıkmasından sonra İngiltere'nin uydusu haline geldi. Ajanlar, Allah'tan, Rasûlü'nden ve müminlerden utanmadan, uydusu oldukları sömürgeci ülkeler uğruna birbirleriyle çatışmaya girdiler.

3- İngiltere, Fas kralı II. Hasan aracılığıyla Cezayir'de bir darbe gerçekleştirdi. Ajanı Huari Bumedyen'i iktidara getirdi ve 1965'te Amerikan ajanı Ahmed Bin Bella'yı devirdi. Ardından Cezayir-Fas ilişkileri normalleşti. İngiltere, Fas'ta olduğu gibi, Bumedyen'in iktidara gelişiyle Cezayir'i hegemonyasına aldıktan sonra Cezayir ve Fas, 1969 ve 1972 yıllarında sınır ve iyi komşuluk anlaşmaları imzaladı. Böylece aralarındaki sınır anlaşmazlığına ara verildi. Sömürgecilerin istediği gibi bağımsız ulusal devletin korunması gerektiği taraflarca kabul edildi. Ancak 1976'da Fas, arkasında Amerika'nın olduğu Polisario Cephesini tanınmasını protesto ederek Cezayir ile ilişkilerini kesti. Her ne kadar Fas rejimi gibi Cezayir rejimi de İngiltere uydusu olsa da İngiltere, gözetim altında tutmak ve Amerika adına Fas Sahrası'nda devlet kurmasını engellemek için Cezayir'in Polisario'yu topraklarında barındırmasını istedi. Böylelikle Fas'taki ajanlarını korudu ve Fas'taki etkisini sürdürdü.

4- Daha sonra 1989'da Fas, Cezayir ve Tunus arasında Mağrip Birliği kuruldu. Maddeleri arasında Mağrip Birliği "üye ülkelerinin her birinin bağımsızlığını korumak" ifadesi yer aldı. Anlaşmaya ön hazırlık ve girizgâh olarak 1988 yılında Cezayir ve Fas arasında diplomatik ilişkilerin yeniden başladığı ve normalleşmenin olduğu açıklandı. Fas, Amerika'nın Fas Batı Sahrası'nda bir devlet kurmasını engellemek ve Fas'taki rejimin devrilmesini önlemek amacıyla Cezayir'in Polisario Cephesi'ne kucak açmasına rıza gösterdi. Ancak İngiltere, bölgede artan Amerikan nüfuzu,

Amerikan üstünlüğü, uluslararası hegemonyası ve İngiliz projelerini engellemesi yüzünden Mağrip Birliği ve diğer projeleri hayata geçiremedi...

5- 1991'in sonunda Cezayir'de seçimler yapıldı. Cezayir halkı, görüşlerini ve İslam'la yönetilme arzularını ifade etme fırsatı buldu. İslami Kurtuluş Cephesi, oyların yaklaşık yüzde 82'sini aldı. Ordudaki laik komutanlar özellikle Cezayir'de Fransız kültürü aydınları, İslami Kurtuluş Cephesi'nin 1992'nin başındaki seçimlere girmesine izin veren cumhurbaşkanı Çadlı Bendjedid'e karşı darbe yaptılar ve istifaya zorladılar. Darbeci komutanlar, darbeyi ve İslama göre yönetilme haklarının gasp edilmesini reddeden Cezayir halkına karşı katliamlar yaptılar. Eğer darbe yapılmamış olsaydı, Cezayir rejimi Fransa'ya yanaşabilirdi. Bunu fırsat bilen İngiltere, eski darbeci komutanların pozisyonlarını korumaları ve yargılanmamaları karşılığında 1999'da İngiliz ajanı Abdülaziz Buteflika'yı ülkenin başına getirdi. Böylece Cezayir İngiltere'nin kollarına geri döndü. Buteflika, Fas ile ilişkileri normalleştirme faaliyetiyle görevine başladı. 1999'da II. Hasan'ın cenaze törenine katılmak için Fas'a gitti. Yeni Fas kralı VI. Muhammed, babası gibi bir İngiliz muhibbiydi. 2005'te Cezayir ve Fas arasındaki ilişkilerde iyileşme belirtileri başladı. Belirlenen roller doğrultusunda Cezayir ve Fas rejimleri, efendileri İngiltere'ye hizmet etmek için, iki ülkenin çıkarından ziyade ilk etapta kendi çıkarını düşünen İngiltere'nin kontrolünde yakınlaştılar.

6- Bu durum, iki ülkedeki yöneticilerin gerçek yüzünü açığa çıkaran hassas iç sorunlar açığa çıkana kadar devam etti. İç sorunlar, insanları oyalamak ve dikkatleri dağıtmak için Cezayir ve Fas arasında yapay dış sorunlar yaratmayı gerektirdi. Bu yüzden iki ülke arasında anlaşmazlık ve sıcak gerilimler oluşturuldu! Bu sorunlar incelendiğinde, şunlar açığa çıkar:

A- Cezayir'deki durum sakinleşmedi. Aksine 2019'da patlak veren protestolardan bu yana çalkantılı durum halen devam etmektedir. Yeni yapılan cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimlerinin yanı sıra anayasada bir değişiklik yapılmasına rağmen Cezayir'deki iç gerilim halen sıcaklığını koruyor ve yeni rejim üzerinde sürekli bir baskı oluşturuyor. Bu yüzden rejimin, insanların dikkatini iç sorunlardan dış sorunlara yönlendirmek için özellikle Fas ile dış gerilimler oluşturması gerekiyordu. Sonra da Fas ile olaylar patlak verdi... Bir açıdan durum böyle, öte yandan Cezayir, Fas ile gerilimi tirmandırarak istikrarsız iç koşullardan etkilenip göreceli olarak gerileyen bölgesel pozisyonunu bir ölçüde geri kazanmaya çalışıyor...

B- Fas'a gelince, iç sorunları daha acildi. Fas yönetimi, dikkatleri mübarek toprak Filistin'in işgali üzerine kurulu Yahudi devletiyle ilişkileri normalleştirmeden başka yöne çevirmek için Faslıları dış sorunlarla boğdu. Fas-Yahudi varlığı ilişkileri, Allah'a, Rasûl'üne ve müminlere düşmanlık bakımından insanların en şiddetlisi olan Yahudi devletiyle dostluk kurma ve teslimiyet trendine girdi. Fas rejimi, her alanda Yahudi varlığıyla ilişkisini güçlendirmeye devam etti. Yahudi varlığı Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, "Yahudi Savunma Bakanı Gantz ve Faslı mevkidaşı Ulusal Savunma İdaresinden Sorumlu Bakan Abdullatif Ludeyyi'nin savunma alanında mutabakat zaptı muhtırası imzaladığı kaydedildi... Anlaşmanın, "iki ülke arasındaki savunma ilişkilerinin tanımlanması ve gelecekteki iş birliği için somut bir zemin oluşturduğu" belirtildi... İki ülke arasındaki ilgili savunma kurumlarının "karşılıklı istihbarat, endüstriyel iş birliği, askeri eğitim ve daha birçok alanda artırılmış bir iş birliğine" ulaşmasına imkân tanıyacağı aktarıldı..." Times Of "İsrail" haber sitesi, "İsrail'in ilk defa bir Arap ülkesiyle böyle bir anlaşma imzaladığını" ilettili... (24.11.2021 Anadolu Ajansı) Fas rejimi, bu zillet ve alçalmanın Trump Amerika'sının Fas'ın Batı Sahra'daki otonomisini tanıması karşılığında gerçekleştiğini kaydetti. Trump "Bugün, Batı Sahra üzerinde Fas egemenliğini tanıyan bir bildiri imzaladım. Fas'ın ciddi, inandırıcı ve gerçekçi özerklik önerisi, barış ve refahı sürdürmek için adil ve kalıcı bir çözümün temelidir" ifadelerini kullandı. (10.12.2020 Es Sahife) Fas'ın bu bahanesi, çürük bir argüman ve günahattan daha beter bir mazerettir... Bu nedenle Fas, Yahudi varlığı karşısındaki zilletinden dikkatleri başka yöne çevirmek için özellikle Cezayir ile dış sorunlar oluşturdu!

7- Böylece olaylar, dengesiz bir şekilde alevlendi. Dikkatleri, iç sorunlardan arşın arşın hatta santim santim kâfir Batı sömürgeciliğine ajanlıkları yüzünden işledikleri günahlar ve suçlardan başka yöne çevirmek, Cezayir ve Fas rejimleri için önem arz ediyordu. Bu olaylardan bazıları gözden geçirildiğinde, aşağıdaki hususlar açığa çıkar:

- Cezayir Dışişleri Bakanlığı, Mayıs 2020'de Cezayir'in Vahran (Oran) şehrindeki Fas başkonsolosunun Cezayir'in "düşman ülke" olduğu yönündeki açıklamaları üzerine, Fas büyükelçisine nota verdi ve konsolosu "istenmeyen kişi (Persona non grata)" olarak ilan etti.

- 13 Kasım 2020'de Fas ordusu, Moritanya-Kerkerat Sınır Kapısı'nda yolcuların geçişini engelleyen bir grup Sahravi göstericiyi kovdu. Ardından Cezayir, Fas güçlerinin geri çekilmesini istedi.

- 15 Temmuz 2021'de Fas'ın Birleşmiş Milletler temsilcisi, Cezayir'deki El Kabail halkının bağımsızlığı çağrısında bulundu. Bu nedenle Cezayir, istişareler için Fas büyükelçisini çağırdı. 23 Temmuz 2021'de Cezayir, Fas'ın Pegasus adlı Yahudi casus yazılım programını Cezayirli yetkililere karşı kullandığını iddia etti. Fas ise bu iddiayı yalanladı.

- Eymen bin Abdurrahman başbakanlığındaki yeni Cezayir hükümetinin kurulmasından ve ilk toplantısını 25 Temmuz 2021'de gerçekleştirmesinden sonra Cezayir dış politikası Fas'a yönelik gerilimi tırmandırıcı tutumlar sergiledi. Cezayir hükümeti, orman yangını krizinde Fas'ı suçladı. Fas'ı, ülkenin kuzeyini kasıp kavuran yangınlara karışmakla ve Cezayir'in yangın çıkarmakla suçladığı iki ayrılıkçı örgüte destek vermekle suçladı...

- Yahudi varlığının Dışişleri Bakanı Fas'ı ziyaret etti. 11 Ağustos 2021'de Yahudi bakanın Fas ziyareti sırasında Cezayir'in bölgedeki rolü ve İran'la yakınlaşmasından endişe duyduklarını açıklaması, Cezayir ve Fas arasındaki ilişkileri daha da gerginleştirdi.

- 24 Ağustos 2021'de "Cezayir Dışişleri Bakanı Ramtane Lamamra, ülkesinin Fas ile diplomatik ilişkilerini kestiğini duyurdu. Lamamra "Fas'ın Cezayir'e karşı kötü ve düşmanca eylemlerde bulunmaktan vazgeçemediği tarihsel olarak kanıtlanmıştır" dedi. (24.08.2020 AFP) 22 Eylül 2021'de Cezayir, hava sahasını tüm Fas askeri ve sivil uçaklarına kapattı...

- 31 Ekim 2021'de Cezayir Haber Ajansı, "Tebbut'un, milli petrol şirketi Sonatrach ile Fas Elektrik ve Su Kurumu arasında 2011'de yapılan ve 31 Ekim gece yarısı sona erecek sözleşmeyle ilgili bir rapor aldığı belirtildi. Açıklamada, Fas'ın "Cezayir'in birliğini zedeleyen saldırgan davranışlarının göz önüne alınarak Tebbut'un, Fas'taki söz konusu kurumla ticari ilişkinin kesilmesi ve İspanya'ya doğal gaz tedarik edilmesini öngören sözleşmenin yenilenmemesi talimatı verdiği kaydedildi."

- Cezayir'in açıklamasının hemen ardından Fas Elektrik ve Su Kurumu tarafından yapılan açıklamada, "Cezayir yönetiminin Avrupa-Mağrib doğal gaz boru hattı ile ilgili sözleşmeyi yenilememe yönünde aldığı kararın, "ulusal elektrik sisteminin performansı üzerinde çok az etkisi olacağı kaydedildi. Açıklamada, bu karar göz önüne alınarak, ülkenin elektrik arzının sürekliliğini sağlamak için gerekli düzenlemeler yapıldığı ifadeleri kullanıldı..." (31.10.2021 BBC)

- 3 Kasım 2021'de Cezayir Cumhurbaşkanlığı'ndan yapılan yazılı açıklamada, Fas'ı Moritanya'nın başkenti Nuakşot ile Cezayir'in Batı Sahra bölgesinde yer alan Ouargla kenti arasında seyahat eden 3 Cezayirli şoförü öldürmekle suçladı. "3 Kasım 2021 Çarşamba günü Cumhurbaşkanlığı, Moritanya ile Cezayir'in Batı Sahra bölgesi sınırına düzenlenen bombalı saldırıda 3 vatandaşının öldüğünü söyledi. Cezayir, 3 vatandaşının öldürülmesinin "cezasız kalmayacağını" belirtti. (03.11.2021 Deutsche Welle) AFP "3 Cezayirlinin 1 Kasım 2021 Pazartesi günü öldürüldüğünü, Fas'ın ise bunu yalanladığını bildirdi." (03.11.2021 AFP)

8- Bu olayları ve aleni yansımalarını inceleyen kişi, ülkeler arasında bu tür olayların cereyan ettiğini, ilişkileri kesmek, kamyonları durdurmak, hava sahasını kapatmak hatta gaz akışını durdurmaktan daha ziyade müzakereler ve görüşmeler yoluyla çözüldüğünü görecektir! Tabii amaç, dikkati iç sorunlardan başka yöne çevirmek için bir sorun üretmek olmazsa! Cezayir ve Fas rejimleri, sömürgeci İngiltere yanlısıdır. İngiltere, çıkarı için bu iki ülkeye farklı roller biçiyor. Bu nedenle Cezayir ve Fas rejimleri, bu anlaşmazlıklarına rağmen ister Libya isterse Tunus meselesinde olsun Kuzey Afrika bölgesi meselelerinde aynı tutumu takınmışlardır. Kuzey Afrika'daki bölgesel meselelerde aralarında hiçbir anlaşmazlık belirmedi. Diğer ajanlarında olduğu gibi İngiltere tarafından biçilen roller doğrultusunda Cezayir ve Fas, bir meselede hemfikir olurken, diğer meselede anlaşmazlık yaşayabiliyor... Örneğin Katar ve BAE de İngiltere yanlısıdır, ama her birine farklı bir rol veriyor. Bazen çıkarları uzlaşmayı gerektiriyor, dolayısıyla bir meselede birlikte hareket ediyorlar. Bazen de çıkarları zıtlaşmayı ve başka bir Amerikan ajanının yanına sızmayı gerektiriyor! İşte Fas ve Cezayir arasındaki rol dağılımı da böyledir. Libya ve Tunus meselelerinde İngiltere adına anlaştıkları, şimdiyse anlaşmazlık yaşadıkları görülüyor!

9- Olabileceklere gelince, şu anda aralarında sıcak bir savaş çıkması pek olası değil. Çünkü gerilimin sebepleri, gerçekliklerine göre kaçınılmaz sebepler değildir. Ancak Cezayir Cumhurbaşkanı'nın üç Cezayirli'nin ölümüyle ilgili yaptığı (Bu olay cezasız kalmayacak) açıklaması nedeniyle zevahiri kurtarmak için kısa süreliğine çatışmaların yaşanması olasıdır. Bu, tarafların İngiltere'nin uzlaşma (orta yol) yöntemine göre müzakerelere ve anlayışlara başvuramazsa söz konusu olabilir. Cezayir ve Fas rejimleri, iç problemlerinin (Fas'ın Yahudi varlığıyla normalleşmesi ve yeni Cezayir rejimine karşı halk protestoları) Cezayirli ve Faslıları harekete geçirmedikçe algıladıktan yani gerilim üretmek mecburiyetinde kaldıkları sebep ortadan kalktıktan sonra sükûnet aslına dönecektir!

Sonuç olarak, sömürgeci ülkelerin, İslam dünyasındaki mevcut uydu rejimler için rol dağılımı yapması acı verici. Sömürgeci çıkarları gerektirdiği şekilde misyonlar belirliyorlar, rol dağılımı yapıyorlar. Müslümanların ayrılıklarını perçinlemek ve sömürge döneminden önce olduğu gibi İslam'ı uygulayan tek bir devlette birleşmeyi engellemek için çalışıyorlar... Bu durum, Müslümanlara, aralarındaki sarsılmaz yapıyı yeniden tesis etmek ve tek bir devlette, Raşidi Hilafette birleşmek için çalışmayı kaçınılmaz kılıyor. Hilafet, Müslümanları hak dinlerine göre yönetecek, aralarında bir çekişme ve anlaşmazlık olmayacaktır. Nitekim Allah Azze ve Celle şöyle buyurdu:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ **“Müminler ancak kardeşler”** [Hucurat 10] Müslim'in Numan bin Beşir'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى **“Birbirlerini sevmekte, birbirlerine merhamette ve birbirlerine atıfet göstermekte müminlerin misali, bir beden misalidir ki, ondan bir uzuv hastalandığında, bedenin sair azasını da uykusuzluk ve ateş sarar.”**

H.14 Cumade'1 Ülä 1443
M.18 Aralık 2021